

Одинадцяті Сіверянські соціально-психологічні читання: Матеріали Міжнародної наукової онлайн конференції (27 листопада 2020 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова, І. І. Шлімакової. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2021. С. 143-146

Вивчення індивідуальних психологічних особливостей сиблінгів підлітково-юнацького віку

Сучасні тенденції у суспільстві викликають стурбованість через зростання негативних фактів у становищі сім'ї та внутрішньородинних взаєминах, багато в чому зумовлених кризовим станом української громади. На розвиток стосунків між членами нуклеарної сім'ї впливають, окрім зовнішніх соціально-психологічних чинників, і індивідуальні особливості людини. На даний час серед дослідників сучасної сімейної проблематики ми можемо назвати таких авторів, як: О.Алмазова (2013) (стосунки між сиблінгами), О.Воскресенська (2008) (дослідила вплив батьків на їхні конкурентні взаємини), К.Гольцберг (визначила низку проблем виховання, зумовлених віковою різницею між дітьми у родині), І.Дідук (2001) (психологічні особливості психосоціального розвитку особистості), М. Карпа (2005) (вивчала особливості розвитку сиблінга дитини з особливостями у розвитку), І.Крупник (2015) (особливості уявлень про майбутнє сімейне життя дітей з родин трудових мігрантів), М.Кузьміна (2000) (оптимальна різниця у віці між сиблінгами для їх максимально сприятливого розвитку), Т.Мостафа (2018) (вплив складної структури сім'ї на благополуччя дітей), О.Посвістак (2017) (становлення психології сім'ї), С.Цюра (2016) (характерні особливості педагогічного середовища розвитку сиблінгів), А.Штейнбах (2018) (аспекти поведінки у сімейних стосунках), Д.Юсель (2018) (взаємини у нуклеарних сім'ях), Т.Яблонська (2014) (психологічні засади розвитку ідентичності дитини в системі сімейних взаємин).

Метою нашого дослідження є вивчення індивідуальних психологічних особливостей осіб підлітково-юнацького віку, що проживають разом із сиблінгами у нуклеарних сім'ях. Тому, висвітлюючи дану проблематику, ми залучили респондентів віком від 15 до 20 років у кількості 134 осіб із м. Херсона і Херсонської області. Із них 81% вибірки склали дівчата, а 19% – хлопці. Нуклеарні сім'ї розподілено за такими характеристиками: повні сім'ї – 61%, розлучені – 25%, повторно створені – 14%. Рівень освіти серед батьків: середня освіта у батька – 24%, у матері – 20%; подальша не вища освіта у батька – 29%, у матері – 31%; вища освіта у батька – 47%, у матері – 49%. Місце проживання: 38% респондентів проживають у сільській місцевості, а 62% у містах Херсонської області.

При розробці моделі емпіричного дослідження ми спираємось на такі основні чинники розвитку взаємин між сиблінгами: статево-вікові, соціально-психологічні, соціальні, психологічні.

До *статево-вікових*, на нашу думку, слід включити такі параметри, як порядок народження дитини, вікову дистанцію між дітьми, стать дітей.

До *соціально-психологічних* – емоційні сімейні взаємини, наявні прихильності членів родини, психологічний клімат у сім'ї, ціннісні орієнтації і рівень культури її дорослих членів, ставлення батьків до дітей, стиль батьківського виховання, відомості про соціально-психологічний стан нуклеарної сім'ї: благополучна – неблагополучна, розлучена – повторно створена сім'я.

До складу *соціальних чинників* ми відносимо такі важливі складові, як батьківське ставлення до дітей, яке визначає взаємини між сиблінгами, вплив старших сиблінгів на формування соціальних умінь у молодших, вплив статі сиблінга на формування ідентичності, догляд за молодшим, як умова, що сприяє формуванню соціальної поведінки та почуття відповідальності старшого сиблінга, матеріальний стан сім'ї, тип сім'ї: нуклеарна – розширена, повна чи неповна.

Психологічні чинники розвитку взаємин між сиблінгами ми вбачаємо у необхідності детального вивчення таких показників, як характер, самооцінка, ставлення один до одного, психологічна та практична готовність до співпраці, індивідуально-психологічні особливості сиблінгів, характер взаємин за статтю, сімейним станом, батьківським статусом, стилі виховання, довірливість у спілкуванні, схожість у поглядах, загальні символи сім'ї, легкість та психотерапевтичність спілкування, любов та симпатія, загальний емоційний рівень у батьківській подружній парі.

Психодіагностичний інструментарій нашого дослідження складався з тесту «Аналіз сімейної тривоги» (автори Е.Ейдеміллер і В.Юстицькіс, 1999), методики «Психогеометричний тест» (автор С.Дилінгер, адаптація А.Алексеева, Л.Громової, 1991) та методики «TIPI-RU» (автор С.Гослінг, П.Рентфру та В.Свонн, модифікація Г.Сергєєвої, 2016).

Отже, проаналізувавши результати, ми можемо зазначити, що рівень сімейної тривоги у більшості респондентів відповідає нормі. За психогеометричним тестом – 34% респондентів творчі особистості (зигзаг), доброзичливі – 27% (коло), схильні до лідерства – 23% (трикутник), працьовиті – 7% (квадрат), ті, що непослідовні, непередбачувані і знаходяться у пошуку кращого положення – 7% (прямокутник). За методикою «TIPI-RU», що дозволяє виявити такі шкали, як екстраверсія/інтроверсія, дружлюбність/антагонізм, сумлінність/проблеми з цілепокладанням, нейротизм/емоційна стабільність, відкритість/закритість досвіду, також у більшості досліджуваних відповідають середньому ступеневі вираженості.

Перспективи психологічної розвідки вбачаємо у проведенні розширеної батареї методик. Один із важливих дескрипторів, який впливає на формування позитивної сиблінгової взаємодії – це батьківський стиль виховання. Тому вважаємо за необхідне вивчити показники батьківсько-дитячих стосунків.

З метою перевірки результатів, одержаних за допомогою тестів-опитувальників та отримання більш широкої і унікальної інформації про психічне життя осіб підлітково-юнацького віку, нами будуть застосовані також і проєктивні методики. Адже, відповіді на них несуть у собі більш достовірні відомості, оскільки на них менше впливає фактор соціальної бажаності відповідей.

Анотація

У статті акцентується увага на тому, що на розвиток стосунків між членами нуклеарної сім'ї впливають, окрім зовнішніх соціально-психологічних чинників, і індивідуальні особливості людини. Описується вивчення індивідуальних психологічних особливостей осіб підлітково-юнацького віку, що проживають разом із сиблінгами у нуклеарних сім'ях.

Ключові слова: сиблінги, психодіагностика нуклеарної сім'ї.